

Порівняльно-педагогічні студії

№4(18)
2013

ISSN 2306-5532

Porivnâlnno-pedagogičnì studii

Porivnâlnno-pedagog. stud.

№ 4(18) жовтень-грудень 2013 р.

Щоквартальний науково-педагогічний журнал.
Видається з липня 2009 року.

Свідоцтво про державну реєстрацію № KB 15216 – 3788 Р,
видане Міністерством юстиції України 18.05.2009 р.

До переліку наукових фахових видань України,
в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт
на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата педагогічних наук,
внесений 01.07.2010 р.

ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ

Науково-педагогічний журнал

Засновники:

Національна академія педагогічних наук України

Інститут педагогіки

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Катерина ЮР'ЄВА

Міждисциплінарна методологія порівняльно-культурологічної етнопедагогіки 5

ПЕДАГОГІЧНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА: СВІТОВИЙ КОНТЕКСТ

Христина ДЗЮБИНСЬКА

Опіка і виховання дітей-сиріт у діяльності асоціацій і приватних фондів
Польщі в XIX ст. 13

Ірина БОРИСЕНКО

Особливості курикулуму початкової освіти Шотландії 20

Аліна ДЖУРИЛО

Оцінювання якості шкільної освіти у Шотландії на прикладі діяльності
інспекторату її величності 26

Николай СБРУЕВ

Обеспечение добросовестности научных исследований:
опыт университетов США 32

Тетяна ЗАВГОРОДНЯ

Екологічна освіта як умова формування культури здоров'я молодших
школярів: вітчизняний та зарубіжний досвід 39

Катерина НОВИКОВА

Позааудиторна робота з обдарованими студентами у вищих
навчальних закладах США 45

Юлія ШИЙКА

Розвиток білінгвальної освіти в провінції Онтаріо (Канада)
наприкінці XIX – початку XX століття 51

ОСВІТНІ СИСТЕМИ ТА ІНСТИТУЦІЇ

Оксана ЧУГАЙ

Особливості навчання дорослих в освітній теорії та практиці США 57

Олена ЯРОВА

Тенденції упровадження європейського виміру у початкову освіту Євросоюзу 63

ОСВІТНІ РЕФОРМИ ТА ІННОВАЦІЇ

Олена ЛОКШИНА

До питання про якість та її забезпечення: концептуальні розвідки
у зарубіжжі та здобутки України 73

Наталія ЛАВРИЧЕНКО Якість освіти як культурно детерміноване поняття	79
Людмила ЗАЯЦЬ Інтеграція освітнього та науково-дослідного компонентів діяльності університетів Нідерландів	90
Олена ЛИСТОПАД Зарубіжні теорії менеджменту освітніх інновацій	97
Олена ОРЖЕХОВСЬКА Механізми забезпечення якості шкільної освіти в Норвегії	102
Юлія ЗАЯЧУК Сучасні реформи у галузі вищої освіти: досвід європейських країн	109
Анатолій ВИХРУЩ Глобалізація і педагогіка	114
Оксана ЦЮК Забезпечення якості вищої освіти: освітні індикатори та міжнародні організації	119
Жанна ЧЕРНЯКОВА Інтернаціоналізація європейського освітнього простору: етапи розвитку та пріоритетні завдання	125
Людмила ВОЛИНЕЦЬ Оцінювання як механізм забезпечення якості загальної середньої освіти Фінляндії	132
Ірина ЧИСТЯКОВА Змістові особливості діяльності Європейської Асоціації Університетів	139
Катерина ШИХНЕНКО Теорії ефективної школи та удосконалення школи: аналіз концептуальних засад освітніх змін у розвинених англomовних країнах	145

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПЕРСОНАЛ

Наталія МУКАН, Ірина ГРОГОДЗА Професійний розвиток педагогів: теорії, концепції, підходи	154
Тетяна ГАРБУЗА Досвід Великої Британії у програмно-методичному забезпеченні дистанційної підготовки майбутніх учителів іноземної мови	161

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

АВТОРИ НОМЕРА	169
АНОТАЦІЇ	173

УДК 378.22(492)

ІНТЕГРАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО КОМПОНЕНТІВ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ У НІДЕРЛАНДАХ

Людмила Заяць

Статтю присвячено аналізу інтеграції освітнього та науково-дослідного компонентів діяльності університетів у Нідерландах. На основі вивчення нормативних документів Міністерства освіти, культури та науки Нідерландів, а також статистичних даних голландських наукових організацій автор окреслює основні наукові інституції країни, визначає роль та особливості університетської наукової діяльності, її тісний взаємозв'язок з освітньою функцією університетів, характеризує роль наукових організацій у процесі координації дослідницької діяльності різних установ.

Ключові слова: університетська освіта Нідерландів, науково-дослідна діяльність, науково-дослідні інститути, наукові товариства.

На сучасному етапі однією з ключових ознак університету є поєднання освітньої та науково-дослідної діяльності. Очевидно, що для освіти наука відіграє роль фундаменту, для науки освіта – запорука її майбутнього, джерело належним чином підготовлених фахівців, здатних продукувати нові знання.

Засновник класичного університету у Берліні Вільгельм фон Гумбольдт зробив наголос на єдності освіти й науки ще на початку XIX століття. Зокрема, він зазначав, що головне завдання вищих навчальних закладів – поєднати об'єктивну науку з суб'єктивною освітою, опрацювати науку у найглибшому, якнайширшому сенсі слова та передати духовному вихованню вже опрацьований матеріал [3, с. 25].

В основних положеннях Великої хартії університетів (Magna Charta Universitatum), що започаткувала формування співдружності провідних європейських університетів на сучасному етапі, зазначається, що викладання та дослідницька робота в університетах мають бути взаємопов'язані таким чином, щоб навчання відповідало постійно збільшуваним потребам і запитам суспільства, науковим досягненням. Крім того, основним принципом університетського життя повинна стати свобода дослідницької діяльності [2].

Погодимося з думкою провідних українських науковців про те, що інтеграція освітнього і наукового складників у діяльності вищих навчальних закладів є необхідною умовою якісної підготовки фахівців, розвитку й реалізації інтелектуально-творчих здібностей науково-педагогічних працівників і студентської молоді, вагомим чинником розвитку наукового й інноваційного потенціалу держави [1, с. 137]. Крім того, як зазначає у своєму дослідженні В. Луговий, навчання через дослідження з огляду на його результативність є найбільш ефективним з-поміж інших видів навчальної діяльності, і його актуальність зростає з підвищенням кваліфікаційного рівня (особливо важливе і незамінне воно для докторських ступенів) [4, с. 23].

Проте, беручи до уваги сучасний стан української вищої освіти, варто зазначити, що багатьом вищим навчальним закладам України бракує дослідницької роботи. На сучасному етапі чимало університетів України де-факто залишаються лише навчальними установами і не проводять значущих наукових досліджень, що не відповідає вимогам сучасності. Тому у процесі реформування української вищої освіти у контексті переосмислення ролі університетів доцільно вивчити успішний досвід нідерландських університетів, спрямований на інтеграцію навчальної та науково-дослідної діяльності, що забезпечує підготовку конкурентоспроможного компетентного спеціаліста, здатного постійно удосконалювати свою кваліфікацію на основі сучасних наукових досягнень.

Науково-дослідну роботу у межах ВНЗ як важливий компонент підготовки майбутніх фахівців досліджували П. Горкуненко, Н. Козак, О. Микитюк, В. Прошкін, Н. Пузирьова, Л. Суценко та ін. У контексті цього дослідження варто пригадати наукові праці, присвячені питанням використання зарубіжного досвіду, спрямованого на забезпечення інтеграції навчальної та науково-дослідної діяльності вищих навчальних закладів, а саме роботи вітчизняних науковців: А. Сбруєвої, В. Лугового, Ж. Таланової, І. Луценко та зарубіжних вчених: П. Альтбаха (P. Altbach), П. Рамсдена (P. Ramsden), Л. Лукас (L. Lucas), Б. Кларка (B. Clark) та ін. І хоча організація діяльності університетів Нідерландів згадується у декількох дослідженнях у контексті вивчення досвіду західноєвропейських країн, вона не стала предметом окремого розгляду. Так само, цілеспрямовано не досліджувалися й особливості забезпечення єдності навчальної та науково-дослідної діяльності.

Нідерланди є країною, яка досягла вищого етапу розвитку постіндустріальної економіки, а також країною з економікою знань, де основними факторами розвитку є знання та людський капітал. За таких умов науково-дослідна діяльність університетів має особливе значення, а самі університети виступають у ролі унікальних постачальників знань, беручи до уваги здійснення ними наукових досліджень та надання освітніх послуг.

У липні 2011 року Кабінет міністрів Нідерландів представив новий стратегічний документ, що визначає перспективи розвитку вищої освіти у країні та здійснення наукових досліджень (*Quality in diversity. Strategic Agenda for Higher Education, Research and Science*) [9, с. 7]. Основним змістом цього документа є прагнення розвивати у країні конкурентоспроможну вищу освіту, здійснювати наукові дослідження світового рівня, посилити міжнародні позиції голландських компаній з метою забезпечити Нідерландам статус країни з передовою економікою знань. У цьому документі також зроблено наголос на майбутніх перспективах розвитку наукових досліджень, які включають:

- необхідність започаткування низки міжнародно визнаних і конкурентоспроможних напрямів наукових досліджень, які б змогли отримати європейське фінансування завдяки тому, що вони відповідають вимогам європейської наукової спільноти;
- основним критерієм наукових досліджень має бути їх висока якість: вони мають здійснюватись у тісній співпраці з провідними промисловими компаніями країни та громадськими організаціями з метою розв'язання

основних соціальних проблем;

– необхідність посилити зв'язок між фундаментальними та прикладними дослідженнями.

З метою досягнення поставлених цілей важливого значення набуває профілювання наукових досліджень. Зусилля кожного університету мають бути спрямовані на те, щоб стати найкращим у світі принаймні в якомусь одному з напрямів наукових досліджень. Одним із результатів згаданого вище документа стало підписання у 2012 році угоди між Міністерством освіти, культури та науки й університетами Нідерландів. У цій угоді окреслюються поточні досягнення та визначаються подальші перспективи розвитку вищої освіти, серед яких важливість профілювання наукових досліджень [9, с. 7–8].

Таблиця 1

Організація наукової галузі у Нідерландах

фінансуючі та дорадчі організації	<ul style="list-style-type: none">• уряд (Міністерство освіти, культури та науки);• науково-дослідні організації та товариства;• промислові компанії.
виконавці наукових досліджень	<ul style="list-style-type: none">• університети;• науково-дослідні інститути та школи;• промислові компанії.

Фінансування науково-дослідної діяльності університетів у Нідерландах здійснюється із трьох основних джерел:

1. Урядове фінансування (12 університетів отримують кошти від Міністерства освіти, культури та науки, 1 (сільськогосподарський) – від Міністерства економіки та сільського господарства.) У 2009 році частка урядового фінансування становила 2,5 млрд. євро (64 % від загальної кількості отриманих коштів).

2. Фінансування, яке отримують університети від науково-дослідних організацій та товариств, найважливішими серед яких є Нідерландська організація наукових досліджень (NWO) та Королівська Нідерландська академія мистецтва та науки (KNAW). Ці організації, які, у свою чергу, отримують кошти від уряду та приватних фондів, здійснюють фінансування конкретних досліджень та проектів (0,4 млрд. євро – 10 %).

3. Фінанси, що надходять від державних та приватних установ унаслідок укладання контрактів, за надання як освітніх, так і дослідницьких послуг (1 млрд. євро – 26 %) [9, с. 35–36].

Таким чином, основна частина коштів для наукових досліджень в університетах надходить від держави, у той час як діяльність науково-дослідних шкіл наполовину фінансується приватним сектором, а наукові дослідження промислових компаній здійснюються майже повністю за рахунок самофінансування.

Варто підкреслити, що кошти, які виділяються урядом Нідерландів для потреб університетів у цілому, розподіляються таким чином: 41 % виділяється на навчальну діяльність, 44 % – на наукові дослідження і 15 % – на освітню та дослідницьку діяльність університетських медичних центрів [6, с. 140]. З огляду на зазначене вище, можна зробити висновок про пріоритетність науково-

дослідної діяльності, що забезпечує високий рівень наукових досліджень в університетах країни.

Слід зазначити, що і тематика наукових досліджень в університетах має свої особливості. В університетах здійснюють переважно фундаментальні дослідження, які не мають чітко визначеного застосування у конкретній сфері і мають за мету отримання нових знань. Науково-дослідні школи та приватні компанії проводять переважно прикладні дослідження. Проте, разом із тим, університетські дослідні інститути беруть активну участь у діяльності науково-дослідних шкіл. Тобто, університети долучаються до здійснення як фундаментальних, так і прикладних досліджень.

Важливу роль у координації та фінансуванні університетських наукових досліджень відіграють науково-дослідні організації – Нідерландська організація наукових досліджень (NWO) та Королівська Нідерландська академія мистецтва та науки (KNAW).

Нідерландська організація наукових досліджень (NWO), яка знаходиться у підпорядкуванні Міністерства освіти, культури та науки, працює з метою забезпечення якості та інновацій у наукових дослідженнях. Її головними завданнями є:

- підвищити якість наукових досліджень, ініціювати та заохочувати нові дослідницькі розробки;
- раціонально розподіляти фінансування для наукових досліджень;
- сприяти поширенню результатів наукових досліджень у суспільстві;
- зосередитися на університетських дослідженнях та координувати стратегію наукової діяльності [8].

Королівська Нідерландська академія мистецтва та науки (KNAW) – це незалежний дорадчий орган, який забезпечує свій авторитет завдяки високому науковому статусу своїх членів. Основними напрямками діяльності організації є:

- створення умов для всебічного обговорення та аналізу нових наукових досліджень;
- керівництво та координація діяльності національних дослідних інститутів;
- співпраця із зарубіжними та міжнародними організаціями з питань, пов'язаних із науковою діяльністю.

Крім того, у межах цієї організації діє комітет з акредитації науково-дослідних шкіл Нідерландів (ECOS), створений у 1992 році, а також так звана «Молода Академія», основною метою якої є об'єднання та сприяння науковій діяльності молодих науковців [7].

Щоб розглянути безпосередньо науково-дослідну діяльність у межах університету, варто окреслити організаційну структуру голландського університету. Основним структурним підрозділом університету був і залишається факультет, у межах якого здійснюється як освітня, так і науково-дослідна діяльність. До складу факультету, як правило, входить декілька кафедр, або шкіл, які, у свою чергу, здійснюють освітню та науково-дослідну діяльність. Освітня діяльність спрямована на підготовку бакалаврів (undergraduate school), а також підготовку магістрів і докторів наук (graduate school). Науково-дослідна діяльність здійснюється у дослідних інститутах, у

складі яких працює декілька науково-дослідних груп. Дослідні інститути, як правило, діють у межах університетів. Відповідно, навчальна та науково-дослідна діяльність університету має досить тісний зв'язок, оскільки як професори кафедр, так і студенти безпосередньо залучені до наукової діяльності, що відбувається у науково-дослідних інститутах, які виникли з метою проведення наукових досліджень та повноцінної підготовки науковців-дослідників відповідного напрямку.

Відрізняються за структурою лише медичні факультети університетів, які на сучасному етапі після об'єднання із закладами охорони здоров'я були трансформовані в окремі підрозділи (університетські медичні центри) та набули автономного статусу, починаючи з 1999 року [10].

Що стосується напрямів науково-дослідної діяльності, то з 14 університетів Нідерландів, включаючи Відкритий університет, 10 здійснюють наукові дослідження з широкого кола дисциплін, що поділені на сім секторів: економіка, суспільні науки, природничі науки, правознавство, машинобудування і технології, мова та культура; 3 університети (у Делфті, Ейндховені та Твенті) зосереджують свою увагу на дослідженнях у галузі машинобудування і технологій; 1 (у Вагенінгені) – займається дослідженнями у царині сільського господарства та захисту навколишнього середовища. Очевидно, що технологічні та сільськогосподарський університети всі фінансові надходження та основну увагу спрямовують на профільні напрями дослідження, у той час як провідними науковими напрямками інших університетів є медичні дослідження, інженерна галузь та природничі науки. Такий висновок можемо зробити, проаналізувавши дані розподілу фінансових надходжень, які спрямовуються на наукові дослідження між факультетами університетів [5, с. 16]. (див. табл. 2).

Таблиця 2

**Розподіл фінансування між напрямками наукових досліджень
в університетах Нідерландів (2011 р.)**

Університет	Природничі науки	Медичні науки	Економічні науки	Правознавство	Соціальні науки	Мовознавство та культура	Інженерні науки
Лейденський університет	26,3 %	50,2 %		3,5 %	9,2 %	10,8 %	
Університет Утрехта	32,7 %	40,2 %	1,2 %	3,0 %	13,3 %	9,5 %	
Університет Амстердама	23,9 %	34,8 %	5,6 %	5,1 %	18,7 %	12,0 %	
Маастріхтський університет	1,2 %	53,3 %	21,2 %	6,0 %	10,2 %	7,4 %	
Католицький університет у Неймегені	19,7 %	50,5 %	1,9 %	3,6 %	16,1 %	8,1 %	
Католицький університет у Тилбурзі			34,4 %	17,8 %	28,5 %	19,3 %	
Університет Еразма у Роттердамі		72,5 %	10,3 %	4,3 %	9,6 %	3,3 %	
Амстердамський вільний університет	29,9 %	43,5 %	7,0 %	3,1 %	10,0 %	6,6 %	

Університет Гронінгену	36,3 %	31,6 %	9,5 %	2,8 %	11,4 %	8,4 %	
Технічний університет у Ейндховені							100 %
Технічний університет у Твенті					20,2 %		79,8 %
Технічний університет в Дельфті							100 %
Середні показники (враховано, що 6 % від загальної суми коштів виділяється на аграрні дослідження)	16,9 %	33,1 %	5,3 %	3,1 %	10,8 %	6,7 %	18,1 %

Важливим показником якості наукових досліджень є кількість цитувань, які отримують наукові публікації країни. За цим показником Нідерланди займають 3 місце у світі (1 – Швейцарія, 2 – Данія), випередивши США та Великобританію [5, с. 190].

Поряд з освітньою та науковою діяльністю, університети мають поширювати результати своїх наукових досліджень у суспільстві. З метою виконання цього завдання університети в першу чергу готують своїх студентів як висококваліфікованих носіїв сучасних знань, публікують статті у наукових періодичних виданнях, також створюють дочірні підприємства, основне завдання яких – надання консультативних послуг громадянам. Що стосується публікації статей у наукових журналах, то у 2010 році науковці Нідерландів опублікували 31000 наукових статей у провідних світових виданнях, що становить 2,5 % від загальної кількості наукових публікацій у світі. Нідерланди займають 10 місце у світі за цим показником, що є досить високим, урахувавши кількість населення цієї країни. Також варто підкреслити, що 50 % наукових публікацій голландських учених написані у співавторстві з зарубіжними науковцями, що свідчить про високий рівень міжнародного співробітництва. Провідну роль у публікації наукового доробку відіграють саме університети (90 % наукових статей у Нідерландах публікуються саме університетськими науковцями). Це пояснюється тим, що університети здійснюють дослідження фундаментального характеру, адже наукові публікації, як правило, є результатом фундаментальних досліджень [5, с. 190].

Таким чином, проаналізувавши організацію науково-дослідної діяльності у країні в цілому та у голландських університетах зокрема, варто підкреслити її тісний взаємозв'язок з навчальною діяльністю в межах університету, що виявляється у використанні результатів наукових досліджень у навчальному процесі, орієнтації викладання на новітні наукові досягнення, активне залучення студентів до дослідницької діяльності.

Важливу роль у проведенні наукових досліджень у нідерландських університетах відіграють дослідницькі інститути, створені на базі кафедр, основною метою яких є організація науково-дослідної діяльності студентів. Дослідницькі інститути – це структурні підрозділи, які забезпечують зміцнення інституційної основи та матеріально-технічної бази університетських наукових досліджень.

Варто підкреслити і тісну співпрацю університетів із провідними

науковими організаціями Нідерландів: Нідерландською організацією наукових досліджень (NWO) та Королівською Нідерландською академією мистецтва та науки (KNAW), які забезпечують раціональний розподіл фінансування та координацію науково-дослідної діяльності в межах країни, а також сприяють міжнародному співробітництву.

Успішний досвід Нідерландів, спрямований на інтеграцію навчальної та науково-дослідної діяльності, доцільно було б використовувати у сучасних умовах реформування української вищої освіти, а саме варто звернути увагу на такі аспекти:

- чітка структура організації науково-дослідної діяльності в університетах Нідерландів;
- щільна інтеграція наукового та навчального компонентів;
- пріоритетна роль наукових досліджень;
- сприяння держави та громадськості через наукові організації.

Все це забезпечує високий рівень підготовки сучасного фахівця, здатного постійно удосконалювати свою кваліфікацію, швидко адаптуватися до умов виробництва.

Список використаних джерел:

1. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексєєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл [та ін.] ; за заг. ред. акад. В. Г. Кременя; НАПН України. – вид. 3. – К. : Київськ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2011. – 342 с.
2. Велика Хартія Університетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.magna-charta.org/library/userfiles/file/mc_ukraian.pdf
3. Ідея університету : антологія / відп. ред. М. Зубрицька. – Львів : Літопис, 2002. – 304 с.
4. Луговий В. І. Вища освіта через дослідження: концептуальні засади здійснення й оцінювання / Луговий В. І., Таланова Ж. В. // Вища освіта України: Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» : у 3-х т. Т. 1. – 2012. – № 3 (додаток 1). – С. 16–28.
5. C. Ching Meza. Universities in the Netherlands. Facts and figures 2012 [Електронний ресурс]. – Den Haag. Rathenau Instituut, 2012. – 36 p. – Режим доступу : <http://www.rathenau.nl/en/publications/publication/facts-and-figures-universities-in-the-netherlands.html>
6. Key figures. 2007–2011. Education, Culture, Science. A publication of the Dutch Ministry of Education, Culture and Science. 2012, – 248 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.government.nl/documents-and-publications/reports/2012/07/24/key-figures-2007-2011.html>
7. Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences(KNAW) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.knaw.nl/en?set_language=en
8. The Netherlands Organisation for Scientific Research (NWO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nwo.nl/en>
9. The Science system in the Netherlands, an organisational overview. The Ministry of Education, Culture and Science. 2012, – 64 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.government.nl/ministries/ocw/documents-and-publications/leaflets/2012/04/17/the-science-system-in-the-netherlands.html>
10. Utrecht University [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uu.nl/EN/Pages/default.aspx>